

УДК 658.012.2(075.8)

Н. В. Фарафонова,
кандидат економічних наук,
завідувачка кафедри фінансів
Житомирської філії Київського інституту
бізнесу та технологій

ВПЛИВ ОБСЯГІВ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ НА ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ЗАСОБІВ

У статті проаналізовано обсяги капітальних вкладень та їх вплив на процеси формування основних виробничих засобів сільськогосподарських підприємств. За допомогою регресійної моделі з експоненціальним базисом доведено залежність рівня забезпеченості аграрних підприємств основними виробничими засобами від обсягів капітальних вкладень.

Ключові слова: основні виробничі засоби, капітальні вкладення, сільськогосподарські підприємства, рівень забезпеченості основними засобами.

Н. В. Фарафонова
**ВЛИЯНИЕ ОБЪЕМОВ КАПИТАЛЬНЫХ ВЛОЖЕНИЙ
НА ФОРМИРОВАНИЕ ОСНОВНЫХ
ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ СРЕДСТВ**

В статье проанализированы объемы капитальных вложений и их влияние на процессы формирования основных средств сельскохозяйственных предприятий. С помощью регрессионной модели с экспоненциальным базисом доказана зависимость уровня обеспеченности аграрных предприятий основными производственными средствами от объемов капитальных вложений.

Ключевые слова: основные производственные средства, капитальные вложения, сельскохозяйственные предприятия, уровень обеспеченности основными средствами.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин забезпечення умов процесу формування виробничих потужностей суб'єктів господарювання набуває важливого значення. Зі зміною відносин власності, різноманітністю організаційно-правових форм бізнесу, методів впливу фінансового механізму на ефективність виробництва та прагненнями товаровиробників до виготовлення якісної і конкурентоспроможної продукції постала проблема фінансового та ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств, зокрема у частині забезпечення суб'єктів господарювання основними виробничими засобами.

Рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств основними виробничими засобами залежить від процесів відтворення матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання, зокрема від обсягів капітальних вкладень, що спрямовуються на оновлення засобів виробництва. Тому проблема впливу обсягів капітальних вкладень на процеси формування основних виробничих засобів сільськогосподарських підприємств є актуальною.

Метою статті є обґрунтування теоретичних і методичних положень щодо аналізу та оцінки впливу обсягів капітальних вкладень на процеси формування основних виробничих засобів сільськогосподарських підприємств. Завдання статті полягає у виявленні за допомогою кореляційно-регресійного аналізу взаємозалежності між обсягами капітальних вкладень і рівнем забезпеченості аграрних формувань основними виробничими засобами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково обґрунтовані методологічні положення щодо економічної суті основних виробничих засобів та впливу обсягів капі-

N. V. Farafonova

**THE IMPACT OF CAPITAL INVESTMENT FOR THE
FORMATION OF FIXED ASSETS OF PRODUCTION**

The paper analyzes the capital investments and their impact on the formation of the fixed production assets of agricultural enterprises. Using the regression model with exponential basis proved dependence of the level of provision of agricultural enterprises the fixed assets of production of capital investments.

Key words: fixed production assets, capital investments, agricultural enterprises, the level of provision of fixed assets

тальних вкладень на їх відтворення є підґрунтям для аналізу економічної ефективності господарської діяльності в умовах ринку. Теоретичні аспекти сутності основних засобів, особливості їх формування, зокрема за рахунок капітальних вкладень, викладені в наукових працях Р. З. Акбердіної, М. Д. Білика, П. М. Гарасима, М. І. Геруна, В. П. Красовського, В. Б. Моссаковського, Г. М. Підлісецького, А. М. Поддєрьогіна, П. Т. Саблука, М. Г. Ульянова, В. А. Штатського, Я. В. Шелест та ін. Незважаючи на велику кількість і різноплановість досліджень, недостатньо вивченою залишається проблема забезпеченості основними виробничими засобами сільськогосподарських підприємств, економічні механізми та моделі їх формування, зокрема за рахунок капітальних вкладень.

Основні результати дослідження. У сучасних умовах економічної нестабільності важливу роль у створенні збалансованої структури основних виробничих засобів підприємств відіграє інвестиційна політика та формування сприятливого інвестиційного клімату, який дасть можливість збільшити обсяги інвестицій у розвиток кожної галузі окремо і економіки країни загалом. Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [1]. Інвестиції є джерелом для здійснення процесу відтворення основних виробничих засобів, де вони виконують свою основну функцію – забезпечують економічне зростання та якісне оновлення засобів виробництва. Інвестиції у відтворення основних засобів здійснюються у формі капітальних вкладень.

А. М. Поддєрьогін визначає капітальні вкладення як витрати на створення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів. За допомогою капітальних вкладень здійснюється як просте, так і розширене відтворення основних засобів [2]. В. П. Красовський, Р. З. Акбердина, В. А. Штатський до капітальних вкладень відносять процес капітального будівництва до його завершального етапу, наступного освоєння та використання основних виробничих засобів [3].

П. Т. Саблук і В. Б. Москаковський вважають, що до капітальних вкладень належать витрати, спрямовані на поліпшення земель, будівель, споруд та інших об'єктів, які входять до складу основних засобів [4]. Г. М. Підлісецький стверджує, що визначальна функція капітальних вкладень полягає у відтворенні основних виробничих засобів у всій їх сукупності. Капітальні вкладення підвищують технічний рівень виробництва та забезпечують необхідну збалансованість відтворювальних ресурсів [5]. На думку Я. В. Шелест, метою капітальних вкладень як господарського процесу є створення об'єктів основних засобів [6].

На наш погляд, капітальні вкладення – це сукупність витрат підприємства на створення чи придбання нових об'єктів основних виробничих засобів, а також поліпшення діючих та орендованих виробничих потужностей, оптимальні обсяги яких забезпечують процеси відтворення засобів праці. Отже, процеси формування потужної матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, зокрема у частині основних виробничих засобів, відтворення виробничих потужностей суб'єктів господарювання та ефективність господарської діяльності аграрних товаровиробників залежить від обсягів і структури капітальних вкладень.

Позитивні тенденції зростання обсягів капітальних вкладень в основні засоби підприємств та організацій усіх форм власності Житомирської області протягом досліджуваного періоду спостерігаються у структурі капітальних вкладень за джерелами фінансування (табл. 1).

Дані табл. 1 свідчать, що у 2010 р. порівняно із 2004 р. обсяги капітальних вкладень зросли у 3,5 разу. Аналізуючи конкретні джерела фінансування, можна зробити висновок, що протягом періоду дослідження обсяги капітальних вкладень за рахунок коштів державного бюджету зменшилися на 2,88%, за рахунок коштів місцевих бюджетів збільшилися у 1,5 разу, за рахунок власних коштів підприємств та організацій – у 2 рази, за рахунок коштів іноземних інвесторів – у 3,5 разу, за рахунок кредитів банків та інших позик – більш ніж у 10 разів, за рахунок інших джерел фінансування – у 5,7 разу. Причому варто зазначити, що найбільші обсяги капітальних вкладень в основні засоби були у 2008 р. і становили 3645,7 млн. грн., що у 4,3 разу більше порівняно із 2004 р. та у 1,2 разу більше порівняно із 2010 р.

Від 2004 р. до 2010 р. змінювалися тенденції щодо обсягів капітальних вкладень в основні засоби різних галузей національної економіки (табл. 2).

Таблиця 1
Обсяги капітальних вкладень підприємств і організацій усіх форм власності Житомирської області за джерелами фінансування, 2004-2010 рр.

Показник	2004	2006	2008	2010	2010 до 2004, %
	млн. грн.				
Загалом інвестицій	854,0	1546,1	3645,7	3019,1	353,52
у тому числі за рахунок:					
коштів державного бюджету	57,1	118,3	115,0	55,4	97,02
коштів місцевих бюджетів	43,6	70,9	163,1	67,2	154,13
власних коштів підприємств та організацій	518,8	798,1	1824,3	1044,9	201,41
коштів іноземних інвесторів	20,3	95,1	88,5	71,2	350,74
кредитів банків та інших позик	127,0	261,7	1055,9	1282,9	1010,16
інших джерел фінансування	87,3	201,9	398,9	497,5	569,87

Джерело: Розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області

Таблиця 2
Обсяги капітальних вкладень підприємств і організацій усіх форм власності Житомирської області за галузями національної економіки, 2004-2010 рр.

Показник	2004		2006		2008		2010		2010 до 2004, %
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Загалом капітальних вкладень	854,0	100,0	1546,1	100,0	3645,7	100,0	3019,1	100,0	353,5
Промисловість	382,5	44,8	729,4	47,2	1855,1	50,9	2068,1	68,5	540,7
Сільське господарство	99,2	11,6	113,3	7,3	320,9	8,8	143,8	4,8	145,0
Торівля	77,0	9,0	135,8	8,8	322,8	8,9	154,5	5,1	200,6
Транспорт і зв'язок	107,1	12,5	198,7	12,9	257,7	7,1	111,2	3,7	103,8
Нерухомість	94,5	11,1	241,3	15,6	550,5	15,1	480,9	15,9	508,9
Інші галузі економіки	93,7	11,0	127,7	8,3	338,7	9,3	60,6	2,0	64,7

Джерело: Розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області

Протягом періоду дослідження вартість капітальних вкладень у основні виробничі засоби промисловості Житомирської області збільшилась у 5,4 разу, сільського господарства – майже у 1,5 разу, торівлі – у 2 рази, транспорту і зв'язку – загалом на 3,8%, нерухомості – у 5,1 разу, інших галузей економіки – зменшились на 35,3%.

Варто відмітити, що на фоні зростання загальних обсягів капітальних вкладень в економіку Житомирської області негативним є те, що зменшується питома вага капітальних вкладень у провідну галузь економіки Житомирщини – сільське господарство. У 2010 р. порівняно із 2004 р. частка капіталовкладень в основні засоби аграрної галузі зменшилась на 6,8 в. п. На наш погляд, такі обсяги капітальних вкладень в основні засоби сільськогосподарських підприємств зумовлені рядом причин, а саме: недостатністю обігових коштів, значною зношеністю матеріально-технічної бази, природними ризиками, незацікавленістю інвесторів у зв'язку зі збитковістю більшості сільгоспідприємств.

Темпи розвитку і підвищення економічної ефективності виробництва залежать від інтенсифікації відтворення та кращого використання діючих основних виробничих засобів підприємств. Стан інвестиційної сфери в сільському господарстві Житомирської області протягом 2004-2010 рр. має нестабільний характер. У досліджуваній період обсяги капітальних вкладень найбільшого значення досягли у 2008 р. і становили майже 321 млн. грн., що у 3,2 та 2,2 разу більше порівняно з обсягами капіталовкладень відповідно у 2004 та 2010 рр. (табл. 3).

Таблиця 3
Динаміка та структура капітальних вкладень сільськогосподарських підприємств Житомирської області, 2004-2010 рр.

Показник	2004	2006	2008	2010	2010 до 2004, %
	млн. грн.				
Загалом капітальних вкладень	99,2	113,3	320,9	143,8	145,0
в т.ч. капітальне будівництво	39,2	17,6	78,9	47,5	121,3
придбання (виготовлення) основних засобів	50,4	42,2	152,7	92,3	183,1
придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	9,6	53,5	89,3	4,0	41,4
Введено в дію основних засобів	66,3	73,2	191,0	121,4	183,1
в т.ч. будівель, споруд і передавальних пристроїв	18,3	22,0	26,1	16,2	88,3
машин та обладнання	41,7	43,7	119,3	88,6	212,5
транспортних засобів	4,8	6,2	40,2	12,9	269,5
Частка вартості нововведених основних засобів у структурі капітальних вкладень, %	66,8	64,6	59,5	84,4	17,6

Джерело: Розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації

Збільшення обсягів капітальних вкладень зумовлює відповідне збільшення введених у дію нових основних виробничих засобів. У 2010 р. порівняно з 2004 р. у сільськогосподарських підприємствах обсяги капітальних вкладень збільшилися на 44,6 млн. грн., а введених в дію нових основних засобів – на 55,1 млн. грн. При цьому обсяги введених у дію будівель, споруд і передавальних пристроїв протягом періоду дослідження зменшилися на 2,1 млн. грн., а обсяги нововведених машин і обладнання та транспортних засобів збільшилися відповідно на 46,9 млн. грн. (або у 2,1 разу) та 8,1 млн. грн. (або у 2,7 разу). Позитивним є те, що у 2010 р. порівняно із 2004 р. на 17,6 в. п. зросла частка вартості нововведених основних засобів у структурі капітальних вкладень, що свідчить про техніко-економічне переозброєння аграрного сектору економіки Житомирської області.

Забезпеченість сільськогосподарських підприємств основними виробничими засобами, збалансованість їх структури, раціональне видове співвідношення визначається обсягами капітальних вкладень на одне господарство, одиницю земельної площі, середньорічного працівника та одиницю вартості основних виробничих засобів (табл. 4).

Аналіз динаміки капітальних вкладень сільськогосподарських підприємств з розрахунку на господарство, одиницю земельної площі, середньорічного працівника та 1000 грн. вартості основних виробничих засобів свідчить про підвищення цих показників відповідно у 2,1; 1,8; 3,4 та 2,1 разу в 2010 р. порівняно із 2004 р. Але таке зростання зумовлене не стрімким ростом обсягів капітальних вкладень, а значним зменшенням протягом періоду дослідження кількості сільськогосподарських підприємств, земельної площі, чисельності працівників і вартості основних виробничих засобів відповідно у 1,7; 1,5; 2,7 та 1,8 разу.

За останні роки динаміка капітальних вкладень характеризується тенденцією до зростання, однак в абсолютному обсязі це не відповідає вимогам сучасного конкурентоспроможного виробництва. Варто відмітити, що обсяги капітальних вкладень із розрахунку на господарство є недостатніми для відтворення виробничого потенціалу. У 2010 р. на одне господарство в середньому припадало 377,4 тис. грн. капітальних вкладень, тоді як ціна зернозбирального комбайну КЗС-9-1 «Славутич» виробництва ТОВ НВП «Херсонський машинобудівний завод» становила 870 тис. грн.; зернозбирального комбайну «Дон-1500Б» із подрібнювачем виробництва ТОВ СУРВП «Дон-Лан» – 820 тис. грн., а зернозбирального комбайну «Дон-Лан-Вектор» – 1099,4 тис. грн.; вартість трактора ХТЗ-17021 виробництва ВАТ «Харківський тракторний завод» дорівнювала 450 тис. грн.; зерносушарки ЗСШ-2000 виробництва ТОВ Краснянське СП «Агромаш» – 450–470 тис. грн. (залежно від виду використовуваного палива); автомобіля КрАЗ-6230С4 виробництва ВАТ ХК «АвтоКрАЗ» – 571 тис. грн. [7]. Ця ситуація свідчить про недостатність коштів у сільськогосподарських товаровиробників та їх неспроможність вчасно відтворювати основні виробничі засоби, забезпечувати відповідний техніко-технологічний рівень сільськогосподарського виробництва, враховуючи спеціалізацію агроформувань Житомирської області.

Матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств протягом останніх років зазнала деструктивних змін унаслідок обмежених обсягів фінансування процесів відтворення та модернізації основних виробничих засобів. Необхідною умовою вирішення цієї проблеми є визначення потреби сільськогосподарських підприємств в обсягах капітальних вкладень на формування основних виробничих засобів.

Таблиця 4

Питомі обсяги капітальних вкладень сільськогосподарських підприємств Житомирської області, 2004-2010 рр.

Показник	2004	2006	2008	2010	2010 до 2004, %
Припадає капітальних вкладень на:					
господарство, тис. грн.	183,5	163,3	478,5	377,4	205,7
1 га с.-г. угідь, грн.	149,5	133,6	505,9	273,0	182,6
середньорічного працівника, тис. грн.	2,2	2,6	11,0	7,4	336,9
1000 грн. основних виробничих засобів, грн.	45,8	44,6	117,5	97,7	213,4

Джерело: Власні дослідження автора

Потребу розраховано на основі розробок відділу цін на матеріальні ресурси Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» УААН [8].

На основі проведених розрахунків визначено, що для нарощування виробничих потужностей аграрного сектору в частині основних виробничих засобів до їх перспективної потреби слід інвестувати у процес формування засобів праці 7037,3 млн. грн. (табл. 5).

Таблиця 5

Перспективна потреба сільськогосподарських підприємств Житомирської області в капітальних вкладеннях, млн. грн.

Показник	Значення
Нормативна потреба в основних виробничих засобах	7 775,7
Потреба в капітальних вкладеннях на перспективу	7 037,3
Щорічна потреба в капітальних вкладеннях до 2015 р.	1 407,5

Джерело: Власні дослідження автора

Потреба інтенсивно нарощувати обсяги основних виробничих засобів підтверджується негативними прогностичними тенденціями щодо їх вартості. Застосувавши алгоритм експоненціального згладжування та побудувавши регресійну модель з експоненціальним базисом, виконавши прогноз вартості основних виробничих засобів сільськогосподарських підприємств Житомирської області до 2015 р. з достатньо високою достовірністю ($R^2=0,964$). Загальна тенденція зміни вартості основних виробничих засобів свідчить про поступове зменшення їх обсягів. Якщо не змінити наявні негативні тенденції внаслідок звуженого типу відтворення, то у 2015 р. вартість основних виробничих засобів сільськогосподарських підприємств Житомирщини буде знецінена у 3,8 разу порівняно з їх обсягами у 2004 р. (рис.).

Для уникнення означених тенденцій, необхідно послідовно нарощувати виробничі потужності. Зроблений прогноз вартості основних виробничих засобів сільськогосподарських підприємств Житомирської області свідчить про суттєву зміну тенденції до збільшення їх вартості за умови щорічного вкладення коштів в обсязі 10% потреби в капітальних вкладеннях (рис.).

Висновки. Для підвищення рівня ефективності господарювання сільськогосподарських підприємств та інтенсивного ведення сільськогосподарського виробництва необхідно забезпечити безперервне відтворення і нагромадження основних виробничих засобів до рівня їх перспективної потреби, зокрема за рахунок збільшення

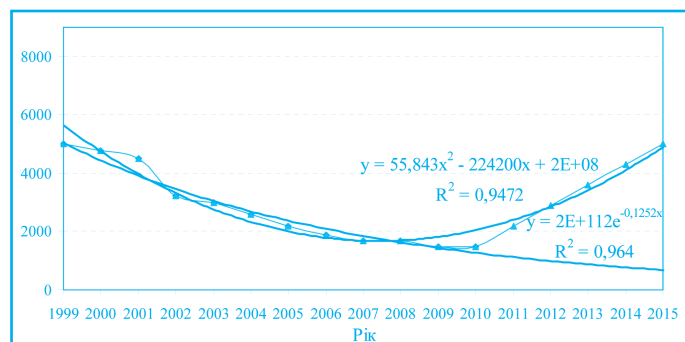

Рис. Прогноз обсягів основних виробничих засобів до 2015 р. залежно від обсягів капітальних вкладень

Джерело: Власні дослідження автора

обсягів капітальних вкладень. Належний рівень забезпеченості сільськогосподарських товаровиробників основними виробничими засобами обумовлює підвищення економічної ефективності виробництва і сприяє збільшенню обсягів виробництва валової продукції, підвищенню продуктивності праці, зростанню дохідності та рентабельності сільськогосподарського виробництва.

Література

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.gov.ua>
2. Фінанси підприємств : підручник / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.
3. Красовский В. П. Возмещение основных фондов в условиях интенсификации / В. П. Красовский, Р. З. Акбердина, В. А. Штатский. – М. : Экономика, 1986. – С. 23.

4. Бухгалтерський облік у сільськогосподарських підприємствах / За ред. П. Т. Саблука, В. Б. Моссаковського. – К. : Урожай, 1998. – 416 с.
5. Основні виробничі фонди сільського господарства: ефективність, оновлення, оцінка / [Г. М. Підлісецький, П. М. Гарасим, М. І. Герун та ін.]; за ред. Г. М. Підлісецького. – К. : Урожай, 1995. – 192 с.
6. Шелест Я. В. Облік і аналіз інвестиційної діяльності підприємств чорної металургії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухоблік, аналіз та аудит» / Я. В. Шелест ; Київський національний економічний університет. Міністерство освіти України. – К., 1999. – 24 с.
7. Перелік і граничні ціни на сільськогосподарську техніку і обладнання, постачання якої здійснюється відповідно до програм державної підтримки за рахунок коштів державного бюджету в 2010 році (додаток до протоколу від 22 січня 2010 р. № 31) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/page/?10251>
8. Основні засоби сільськогосподарського призначення: потреба та забезпеченість / [Л. І. Васильок, М. І. Герун, Г. М. Підлісецький та ін.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. – 98 с.

Стаття надійшла до редакції 29 червня 2011 року

УДК 631.16

Н. С. Іванова,

старший викладач Криворізького факультету
Запорізького національного університету

МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розкрито практичні аспекти оцінки економічної безпеки аграрних підприємств, розглянуто можливість застосування багатомірних статистичних методів. Автором визначено складові економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, запропоновано модель оцінки економічної безпеки підприємств АПК.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, рівень та модель економічної безпеки, агропромислові підприємства.

Н. С. Иванова

МОДЕЛЬ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ АГРОПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье раскрыты практические аспекты оценки экономической безопасности аграрных предприятий, рассмотрена возможность применения многомерных статистических методов. Автором определены факторы экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий, предложена модель оценки экономической безопасности предприятий АПК.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, уровень и модель экономической безопасности, агропромышленные предприятия.

N. S. Ivanova

THE MODEL OF THE AGRO-INDUSTRIAL ENTERPRISES ECONOMIC SAFETY ESTIMATION

In the article practical aspects of an estimation of economic safety of the agrarian enterprises are considered, the possibility of application of multidimensional statistical methods is considered. The author determines factors of economic safety of agricultural enterprises, offers model of an estimation of economic safety of the enterprises of agrarian and industrial complex.

Key words: economic safety of the enterprise, level and model of economic safety, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. У сучасних умовах процес успішного функціонування та економічного розвитку вітчизняних підприємств багато в чому залежить від рівня забезпечення їх економічної безпеки. Рівень економічної безпеки підприємства зумовлюється тим, наскільки ефективно його керівництво і фахівці здатні уникнути можливих загроз та ліквідувати шкідливі наслідки впливу окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Відновлення та розвиток виробництва сільськогосподарської продукції і сировини, їх перетворення на готові до споживання продукти харчування покладається на підприємства АПК, від стану відносин між якими залежить вирішення проблеми продовольчої безпеки.

У такій ситуації дослідження оцінки ефективності системи економічної безпеки агропромислових підприємств стає вкрай актуальним. Питання щодо формування ефективної системи економічної безпеки країни значною мірою пов'язані з необхідністю формування та вдосконалення

організаційно-економічних відносин усіх суб'єктів агропромислового комплексу. З цих позицій проблема, що розглядається, поєднує питання взаємодії інтересів як усіх учасників АПК, так і національних інтересів держави.

Таким чином, об'єктивно виникає необхідність розробки та подальшого вдосконалення методологічної бази оцінки ефективності системи економічної безпеки на сільськогосподарських підприємствах з метою підвищення їх фінансової стабільності та подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки, змісту поняття економічної безпеки та механізму її забезпечення, класифікації економічних загроз та їх особливостей у ринкових умовах зробили вітчизняні вчені: Шликов В. В., Зубок М. І., Забродський В. І., Ареф'єва О. В., Бінько І. Ф., Геєць В. М., Єрмошенко М. М., Жаліло Я. А., Покропивний С. Ф., Терещенко О. О., Бендіков Л., Шваб Л., Крихтіна Є., Грунін О., Бондаренко О., Пригунов П., Раздіна О., Кирієнко А. В.